

Van Organize Sanayi Bölgesi (OSB)'ndeki İşyerlerinin Halk Sağlığı Açısından Değerlendirilmesi*

Assessment of the Business Offices in the Van Organized Industrial State According To the Public Health

Abdurrahman Gümüş, Sinemis Çetin Dağlı*, Ayşe Yüksel, Tuba Aydın, Umahan Kale, Emine Ulu Botan, Abdullah Sert

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Van

ÖZET

Amaç: Van OSB'nde yer alan işletmeleri halk sağlığı açısından değerlendirerek, elde edilen sonuçlar doğrultusunda iyileştirmeye yönelik öneriler geliştirmektir.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı tipte bir çalışmadır. Çalışma, 23-30 Haziran 2014 tarihleri arasında OSB'de yapıldı. OSB'de kayıtlı olan 111 işletmeden aktif çalışan 59 işletmeye gidildi, çalışmayı kabul eden 55 işletmede bu çalışma gerçekleştirildi. İşletmelerde, işletme yetkilileri ile 32 soruluk anket formu yüz yüze görüşme tekniği ile uygulandı. Elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 11.0 ile analiz edildi.

Bulgular: İşyerlerinin çoğu, %40 (n=22)'i ile inşaat, %27.3 (n=15)'ü ile gıda, geri kalanı diğer sektörlerde çalışıyordu. Görüşme yapılan yetkili kişilerin %49.1 (n=27)'i yüksekokul, %36.4 (n=20)'ü lise, %14.6 (n=8)'sı ilkokul ya da ortaokul mezunu idi. Görüşme yapılan kişilere göre, işyerlerinin %76.4 (n=42)'ü çevre analizi yapıyordu, bu işyerlerinin %92.9 (n=39)'u çevre analizi sonuçlarını değerlendirmekteydi. İşyerlerinin %81.8 (n=45)'inde çalışanlara çevre konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılıyor idi. İşletmelerin %92.7(n=51)'sinde "Risk Değerlendirme ve Analizi" çalışmalarının yapıldığı ifade edildi.

Sonuç: İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu gereği OSB'nde bulunan işletmelerin büyük çoğunluğunun kendilerini iyileştirme, geliştirme gayreti içinde olduğu görüldü.

Anahtar Kelimeler: Organize sanayi bölgesi, iş sağlığı, işyeri güvenliği

ABSTRACT

Objective: Assessment of the business places in Van's Organized Industrial State (OIS) according to the public health, in accordance with the obtained results, to develop new recovery suggestions.

Material and Methods: It is a descriptive study. The research is completed between 23rd and 30th of June 2014 in OIS. There were 111 recorded business places in OIS, 59 of them were working actively. This study was conducted in 55 business places working actively that agreed to participate to this study. 32-item questionnaire was applied with face to face interview technique by researchers. The data that obtained from the interview forms were analyzed by SPSS (Statistical Package for Social Sciences) with Windows 11.0.

Results: The 40% (n=22) of the business places are in construction field, 27.3% (n=15) of them in food filed, the rest of them are in other sectors. The 49.1% (n=27) authorized people who were interviewed had been graduated from graduate school, 36.4% (n=20) of them from high school, 14.6% (n=8) of them had been graduated from elementary or middle school. According to the interviews; the 76.4% (n=42) of the businesses were doing environment analysis. 92.9% (n=39) of the businesses were evaluating these results. 81.8% (n=45) of the businesses were applying environmental awareness programs. It is also said that the 92.7% (n=51) of the businesses were doing "Risk Assessment and Analysis" studies.

Conclusion: According to the Occupational Health and Safety law the most of the businesses in OIS are tend to obey the regularity, self-betterment and self-improvement.

Key Words: Industrial state, occupational health, workplace safety

Giriş

Organize Sanayi Bölgeleri (OSB), sanayinin uygun görülen alanlarda yapılmasını sağlamak, kentleşmeyi yönlendirmek, çevre sorunlarını

önlemek, bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmak, imalat sanayi türlerinin belirli bir plan dahilinde yerleştirilmeleri ve geliştirilmeleri amacıyla, sınırları, tasdikli arazi parçalarının gerekli alt yapı hizmetleriyle ve ihtiyaca göre tayin

edilecek sosyal tesisler ve teknoparklar ile donatılıp planlı bir şekilde ve belirli sistemler dahilinde sanayi için tahsis edilmesiyle oluşturulan ve bu kanun hükümlerine göre işletilen mal ve hizmet üretim bölgeleridir (1).

OSB'ler, Türkiye'de sanayileşmenin önemli bir unsuru olarak değerlendirilmiştir. Bu bölgeler, Almanya, İtalya ve Japonya'da olduğu gibi, devletin öncülüğünde, orta ölçekli girişimcilerin sermayelerinin değerlendirildiği alanlar olarak görülmüştür. 1962'den bu yana OSB'lerin temel hedefleri aşağıdaki gibi çizilmiştir:

-Sınaî üretimini arttırmak,

-Sanayi yatırımlarını özendirme,

-Geri kalmış bölge illerinin kalkınmalarını teşvik etmek ve böylece bölgelerarası eşitsizliği ortadan kaldırarak istihdamı bu alanlara aktarmak,

-Tarım alanlarının sanayide kullanımını önleyerek sektörler arası dengede disiplini kurmak,

-Ortak arıtma ve altyapı tesisleriyle çevre kirlenmesini azaltmak veya önlemek,

-Sanayinin sektörler arası etkileşimini sağlayarak ve geliştirerek kaynak ve finansman kaybını asgari düzeye indirmek,

-Ulusal düzeyde rekabeti uluslararası (küresel) rekabete dönüştürmek, katma değeri arttırmak,

-Çarpık kentleşmeyi önleyebilecek biçimde sanayi tesislerini bir arada toplamak (2).

Çalışma hayatının sağlık üzerinde önemli etkileri vardır. Bu etkiler çalışanların sağlığı ile ilgili olabildiği gibi çevre ve toplum sağlığı bakımından da önem taşır. Bu etkilerin incelenmesi ve olumsuz etkilenimlerin önlenmesi konuları "İş Sağlığı ve Güvenliği" biliminin ilgi alanını oluşturur (3).

İşçiler, işverene ekonomik ve kişisel olarak bağımlı çalışmaktadır. Bundan dolayı işçiler, çalışma ortamlarında en temel hakları olan sağlık ve yaşam haklarını ihlal edecek birçok riskle karşı karşıya kalabileceklerdir. Bu risklerin en başında iş kazaları ve meslek hastalıkları gelmektedir. İş sağlığı ve güvenliği önlemleri, iş yerlerini bu risklerden arındırılmış, sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamı haline getirmeyi hedeflemektedir (4).

İş sağlığı, çalışma hayatındaki sağlık sorunlarının tanımlanması ve çalışanın sağlığının korunmasına yönelik etkinliklerin yer aldığı bir alandır. Bu çalışmalarda temel ilke koruyucu yaklaşımdır. Bugünkü anlamda iş sağlığının tanımı Uluslararası Çalışma Örgütü ve Dünya Sağlık Örgütü uzmanlar komitesi tarafından şu şekilde yapılmıştır: "İş sağlığı, bütün mesleklerde çalışanların bedensel,

ruhsal ve sosyal yönden iyilik hallerini sürdürme ve daha üst düzeylere çıkarma çalışmalarıdır" (5).

İş sağlığı ve güvenliği yapılanması, iş yerlerinde işin yürütülmesi sırasında çeşitli nedenlerden (fiziksel, kimyasal, biyolojik, mekanik, ergonomik, psikososyal) kaynaklanan sağlığa ve güvenliğe zarar verebilecek koşullardan çalışanları ve bulunan diğer üçüncü tarafları korumak amacıyla yapılan sistemli ve bilimsel çalışmalardır (6).

İş sağlığı ve güvenliği çok sayıda ve sağlık, eğitim, hukuk, çevre vb. değişik alanlarla ilgili bir bilim alanıdır. İş sağlığı ve güvenliği çalışmalarının öncelikli amacı sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamı sağlamak suretiyle çalışanların sağlığının bozulmasının önüne geçmek, çalışanın sağlığını korumaktır. Öte yandan sanayi kuruluşları çevre üzerinde de olumsuz etkiler yaratabilir. Bu bakımdan iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları çevrenin korunması açısından da önemlidir.

Çalışanları işyerlerindeki risklerden koruyabilmek için öncelikle işyerinde ne tür sağlık ve güvenlik riskleri olduğunun ortaya konması gerekir. Bu çalışmalara "risk değerlendirmesi" adı verilir. Risk değerlendirilmesi ağırlıklı olarak teknik bir işlemdir. Risklerin değerlendirilmesi işlemi tamamlandıktan sonra, yani işyerinde ne tür sağlık ve güvenlik risklerinin olduğu, bunların düzeyleri ve kaç kişiyi etkileyebileceği gibi bilgiler ortaya konduktan sonra bu risklerin kontrol altına alınması için planlamalar yapılır. Burada hangi riskin öncelikle kontrol edilmesi gerektiği ve bunun nasıl bir plan dahilinde yapılabileceği, kontrol uygulamalarının sonuçlarının nasıl değerlendirileceği konuları "risk yönetimi" olarak bilinir (3).

İş sağlığı ve güvenliği çalışmalarında asıl önemli nokta, riskler ortaya çıkmadan önlemeye çalışmaktır. Bu nedenle, birincil olarak çalışanların seçimi aşamasında birey-iş uyumunun sağlanarak işin gerekleri ile çalışanların fiziksel ve ruhsal nitelikleri arasındaki uyuma dikkat edilmesi ile henüz başlangıç aşamasında, çalışan niteliklerinin yetersizliği nedeniyle oluşabilecek iş kazalarının önüne geçilebilir (7).

Organize sanayi bölgesindeki işletmelerde bir diğer sağlık sorunu da bu işletmelerin çevre sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinden kaynaklanmaktadır. İşletmelerin çevre kirliliğinin önlenmesi ve çevrenin korunması konusunda ciddi faaliyetlerde bulunması gerekmektedir. Doğal nedenler ayrı tutulursa, çevre sorunlarının asıl nedenini insan faaliyetleri oluşturur. Bu durumda çevre sorunlarının çözümü önemli ölçüde

insanların çevreye zarar veren faaliyetlerinin çevreye zarar vermeyecek şekilde yapılandırılmasından geçer (8).

Çevre yönetiminin, şirket amaçları içindeki en öncelikli konulardan biri olduğunu ve kalkınmanın sürdürülebilmesi için anahtar rol oynadığını kabul ederek, faaliyetlerin yürütülmesiyle ilgili politikaları ve uygulamaları çevreye zarar vermeyecek şekilde düzenlemek gerekmektedir (9). Van OSB, 1998 yılında kurulmuştur (10).

Van OSB'de yer alan işletmeleri, halk sağlığı açısından değerlendirerek, elde edilen sonuçlar doğrultusunda, iyileştirmeye yönelik öneriler geliştirmektedir.

Gereç ve Yöntem

Tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurul onayı ve Van Valiliği'nden çalışma izni alınmıştır. Araştırma, 23-30 Haziran 2014 tarihleri arasında, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı öğretim üyeleri ve araştırma görevlileri tarafından OSB'de işletmeler ziyaret edilerek tamamlanmıştır. Çalışma anket formu ile araştırmacılar tarafından işletme yetkililerinin sözlü onamı alındıktan sonra, yüz yüze görüşme tekniği ile elde edilen bilgilerle yapılmıştır. İşletmeyi ve çalışanları tanımlayan 10 soru, işletmenin çevre ilişkisini sorgulayan 5 soru, işletmenin çevre konularına yaklaşımını değerlendiren 7 soru ve işletmenin iş sağlığı ve güvenliğine yaklaşımını değerlendiren 10 soru olmak üzere toplam 32 sorudan oluşan anket formu araştırmacılar tarafından literatür ışığında hazırlanmış, herhangi bir geçerlilik güvenilirlik çalışması yapılmamıştır. OSB'de kayıtlı olan 111 işletme araştırmamızın evrenini oluşturmaktadır. İşletmelerden sadece 59'u aktif olarak çalıştığı için bu işletmelere ulaşılabilmiş, 4 işletme görüşmeyi reddettiği için çalışmaya alınamamıştır. Görüşme formları aracılığı ile elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 11.0 ile bilgisayara aktarılmış, frekans ve kategorik değişkenlerin değerlendirilmesinde Ki-kare analizleri yapılmıştır.

Bulgular

Çalışma yapılan 55 işyerinde, 190 yönetici, 1142 işçi olmak üzere 1332 çalışan vardı. İşyerlerinin %40 (n=22)'i inşaat, %27.3 (n=15)'ü gıda, geri kalanı diğer sektörlerde çalışıyordu. İşyerlerinin %69.1 (n=38)'i aile şirketi idi. Görüşme yapılan yetkili kişilerin %49.1 (n=27)'i yüksekokul, %36.3

(n=20)'ü lise, %14.6 (n=8)'i ilkokul ya da ortaokul mezunu idi. İşyerlerinin %36.4 (n=20)'ü az tehlikeli, %40 (n=22)'i tehlikeli, %23.6 (n=13)'sü çok tehlikeli sınıfta yer alıyordu. (Tablo 1).

Tablo 1. İşletmelere ait tanımlayıcı bilgiler

İşletmelerin Tanıtıcı Özellikleri	n	%
Personel Bilgileri		
İşçi	1142	85.7
Yönetici	190	14.3
Toplam	1332	100.0
Sektör Dağılımı		
İnşaat	22	40.0
Gıda	15	27.3
Plastik	6	10.9
Mobilya	4	7.3
Diğer	8	14.5
Toplam	55	100.0
Şirket Yapısı		
Aile	38	69.1
Kurumsal	17	30.9
Toplam	55	100.0
Görüşülen Kişinin Eğitim Durumu		
İlkokul	3	5.5
Ortaokul	5	9.1
Lise	20	36.3
Yüksekokul	27	49.1
Toplam	55	100.0
İşletmelerin Tehlike Sınıfı		
Az Tehlikeli	20	36.4
Tehlikeli	22	40
Çok Tehlikeli	13	23.6
Toplam	55	100.0

Görüşme yapılan yetkiliye göre işyerlerinin %56.4 (n=31)'ünde başka seçenek olmadığından enerji kaynağı olarak sadece elektrik kullanılıyordu. Elektrikle beraber doğalgazdan da yararlanan işyeri %27.2 (n=15) idi. Bu 15 işlemeden 14'ü yalnız elektrik ve doğalgaz, bir işletme ise elektrik ve doğalgazın yanında güneş enerjisini kullanmaktaydı.

Görüşülen yetkiliye göre işyerlerinin %60 (n=33)'ü çevre sağlığı açısından olumsuz etki yaratmıyordu. Yetkili kişilere sorulduğunda; işyerlerinin %20 (n=11)'si gürültü kirliliği, %14.5 (n=8)'i hava kirliliği ve %5.5 (n=3)'i su ve toprak kirliliğine neden olduğu ifade edildi (Tablo 2).

İşyerlerinin %38.2 (n=21)'si sadece katı, %5.5 (n=3)'i sadece sıvı, %1.8 (n=1)'i sadece gaz, %10.9 (n=6)'u katı, sıvı ve gaz atığından herhangi ikisi veya hepsini oluşturduğunu ifade etti.

Görüşme yapılan yetkiliye göre, işyerlerinin %43.6 (n=24)'sında çevre sağlığı açısından olumsuz atık üretilmiyordu. Atık yönetimi sorgulandığında; işletmelerin %45.5 (n=25)'i tek bir atık yönetimi çalışması yaptığını, %14.5 (n=8)'i birden fazla atık yönetimi çalışması olduğunu belirtti. İşyerlerinin %40 (n=22)'i atık yönetimi konusunda herhangi bir çalışması olmadığını, çıkan atıkların OSB yönetiminin sağladığı çöp toplama sistemiyle yok edildiğini ifade etti (Tablo 3).

İşyerlerinin %76.4 (n=42)'ü çevre analizi yaptığını, analiz yapan bu 42 işletmenin 39 (%92.9)'u ise çevre analizi sonuçlarını değerlendirdiğini ifade etti. İşyerlerinin %49.1 (n=27)'i çevre konusundaki çalışmalarını maliyet unsuru olarak görüyordu, "Çevre koruma çalışmaları rekabet üstünlüğü sağlar" düşüncesi ise %52.7 (n=29) idi. İşyerlerinin %81.8 (n=45)'inde çalışanlara çevre konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapıldığı belirtildi (Tablo 4).

Tablo 2. İşletmelerde kullanılan enerji kaynağı ve işletmelerin neden olduğu çevre sorunları

Enerji Kaynağı	n	%
Elektrik	31	56.4
Doğalgaz	3	5.5
Kömür	2	3.6
Doğalgaz + elektrik	14	25.5
Kömür + elektrik	2	3.6
Elektrik + diğer(LPG,Fuel Oil)	2	3.6
Doğalgaz + elektrik + diğer (Güneş Enerjisi)	1	1.8
Toplam	55	100.0
İşletmenin Neden Olduğu Çevre Sorunu		
Gürültü kirliliği	10	18.1
Hava kirliliği	6	10.9
Su kirliliği	1	1.8
Toprak kirliliği	1	1.8
Su + Toprak kirliliği	1	1.8
Hava + Su kirliliği	1	1.8
Toprak + Gürültü kirliliği	1	1.8
Hava + Toprak kirliliği	1	1.8
Olumsuz etki yok	33	60
Toplam	55	100.0

Tablo 3. İşletmelerde ortaya çıkan atık türleri ve işletmelerin atık yönetimi konusunda yaptıkları çalışmalar

Atık Türü	n	%
Katı	21	38.2
Sıvı	3	5.5
Gaz	1	1.8
Katı + Sıvı	4	7.3
Katı + Gaz	1	1.8
Katı + Sıvı + Gaz	1	1.8
Atık Yok	24	43.6
Toplam	55	100.0
Atık Yönetimi Konusunda Yapılan Çalışmalar		
Geri dönüşüm	11	20.0
Filtreler	8	14.6
Atık su arıtma sistemi	2	3.6
Baca ağız arıtımı	1	1.8
Diğer(Talaş, kullanılabilir inşaat artığı)	3	5.5
Atık su arıtma + Filtre	2	3.6
Filtre + Geri dönüşüm	1	1.8
Atık su arıtma + Geri dönüşüm	1	1.8
Baca ağız arıtımı + Filtre	1	1.8
Filtre + Diğer	1	1.8
Baca ağız arıtımı + Filtre + Geri dönüşüm	1	1.8
Baca ağız arıtımı + Filtre + Diğer	1	1.8
Atık Yönetimiyle İlgili Çalışmamız Yoktur	22	40.0
Toplam	55	100.0

Görüşme yapılan yetkililere göre; işletmelerin %92.7 (n=51)'sinde "Risk Değerlendirme ve Analizi" çalışmaları yapılıyordu. İşletmelerin %43.6 (n=24)'sında ilk yardım eğitimi alan personel yoktu, %90.9 (n=50)'unda standart ilk yardım dolabı vardı, %76.4 (n=42)'ün de ise çalışanlara hiçbir koruyucu aşı yapılmamıştı. Yasa gereği revir bulundurması gereken yedi işletmenin sadece ikisinde revir vardı. Yasal olarak zorunlu olmasa da bir işletme kendi isteğiyle revir oluşturmuştu.

Çalışanlara, iş sağlığı ile ilgili konularda eğitim verme durumu, iş sağlığı ve güvenliği hizmetini yasal olarak alma zorunluluğu olan işletmelerde anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur ($p<0.001$) (Tablo 5).

Tablo 4. İşletmelerin çevre konularına yaklaşımları

Çevre Konularıyla İlgili Sorulan Sorular	Evet n(%)	Hayır n(%)	Toplam n(%)
İşletmenizde çevre analizi yapıyor mu?	42(76.4)	13(23.6)	55(100.0)
Yapılan analiz sonucu elde edilen çevresel fırsatlar ve tehditler üst yönetim tarafından değerlendiriliyor mu?*	39(92.9)	3(7.1)	42(100.0)
Çevre konuları işletmeniz için bir maliyet unsuru olarak görülüyor mu?	27(49.1)	28(50.9)	55(100.0)
Çevre koruma çalışmalarınızın işletmenize rekabet üstünlüğü sağladığına inanılıyor mu?	29(52.7)	26(47.3)	55(100.0)
Üretim süreci belirlenirken çevre konularına dikkat ediliyor mu?*	49(92.5)	4(7.5)	53(100.0)
Kapasite artırma kararları verilirken çevre konularına da dikkat ediliyor mu?*	47(88.7)	6(11.3)	53(100.0)
Çalışanlarınızı çevre konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapıyor mu?	45(81.8)	10(18.2)	55(100.0)

*“İşletmenizde çevre analizi yapıyor mu?” sorusuna “evet” cevabı verenlere bu soru yöneltildi.

**Üretim yapan işletmelere bu sorular yöneltildi.

Tablo 5. İşletmelerde yasal olarak iş sağlığı ve güvenliği hizmetini alma durumuna göre iş sağlığı ve güvenliği konularında eğitim verme durumu

		İş Sağlığı ve Güvenliği Hakkında Eğitim Yapılıyor mu?			x ² , p
		Evet	Hayır	Toplam	
İş Sağlığı ve Güvenliği hizmetini yasal olarak alması gerekiyor mu?	Evet n (%)	34(91.9)	3(8.1)	37(100.0)	x ² =43.32 p<0.001
	Hayır n (%)	0(0)	18(100.0)	18(100.0)	
	Toplam	34(61.8)	21(38.2)	55(100.0)	

Tartışma

Bu çalışmada işletmelerde kullanılan enerji türü; elektrik %56.4, doğalgaz ve elektrik bir arada %25.5 idi. Aymaz’ın çalışmasında ise elektrik %68.5, doğalgaz ve elektrik %11.6 olarak belirtilmiştir (11). Her iki çalışmada da elektrik en çok kullanılan enerji türüdür. En kolay ulaşılabilir enerji kaynağı olması nedeniyle elektrik kullanımının yaygın olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada işletmelerin neden oldukları çevre sorunlarının en başında gürültü kirliliği %18.1, hava kirliliği %10.9 gelmektedir. Aymaz’ın çalışmasında da gürültü kirliliği %17.8, hava kirliliği %14.4 ile ilk sıralarda yer alarak benzerlik göstermektedir (11).

Yapılan çalışmada işletmelerin ürettikleri atıklar; katı %38.2, katı sıvı bir arada %7.3, sıvı %5.5 bulunmuştur. Aymaz’ın çalışmasında ise katı %58.9, katı ve sıvı bir arada %14.4, sıvı %13 olarak belirtilmiştir (11). Bu çalışmada atık oranının düşük olması Van OSB’ndeki işletmelerin daha küçük ölçekli üretim yapan tesisler olmasından kaynaklanıyor olabilir.

İşletmelerin %39’unda herhangi bir atık yönetimi çalışması yoktu. Aymaz’ın çalışmasında da bu sıklık %40 idi. Çalışmamızda; işletmelerin çevre analizi yapma sıklığı %76.4, Aymaz’ın 2009 yılında Isparta, Burdur ve Antalya da gerçekleştirdiği benzer çalışmasında ise %52.1 olarak bulunmuştur. Çalışmamızda bu oranın yüksek bulunması işletmelerin çoğunun yeni olması ve işletmelerin açılabilmesi için “Çevre Etki Değerlendirme” raporunu yasal olarak alma zorunluluğundan kaynaklanıyor olabilir (12).

Çalışmamızda çok tehlikeli sınıfta yer alan işletmelerin %76.9’u, çalışanlarına “İş Sağlığı ve Güvenliği” eğitimi vermişti, Alkış ve Taşpınar’ın 2012 yılında Konya’da demir-çelik sektöründe (çok tehlikeli sınıfta yer alan işletme) gerçekleştirdikleri çalışmalarında iş sağlığı ve güvenliği eğitimi alan çalışan sıklığı %88.3 idi (13). Çalışmamızda yasal zorunluluk olduğu halde bu eğitimi almayan işletmelerin olması, denetim eksikliğinden kaynaklanıyor olabilir.

Çalışmamızda iş sağlığı ve güvenliği hizmetini yasal olarak alma zorunluluğu olan işletmelerin iş sağlığı ve güvenliği eğitimi verme durumu diğer

işletmelere göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Bu durum yasal zorunluluğu olmayan işletmelerin ek maliyetten kaçınması ve yasal zorunluluğu olan işletmelerin Ortak Sağlık Güvenlik Birimi'nden hizmet alması, bu hizmetler içerisinde de eğitimin olmasıyla açıklanabilir.

Çalışmamızda ilkyardım eğitimi almış personeli olmayan işletme oranı %43.6 idi. Karadağ ve ark.'nın (14) Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bir tekstil fabrikasında yaptıkları çalışmada ise çalışanların %81'i ilkyardım eğitimi almadığını belirtmiştir (14). Çalışmamızda ilkyardım eğitimi alma durumu işçilere değil işverenlere sorulduğu ve işletmede ilkyardım eğitimi verildiyse bütün personel eğitim almış sayıldığı için bu oran Karadağ ve ark.'nın (14) çalışmasından yüksek bulunmuş olabilir.

20.06.2012 tarih 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu gereği, Van OSB de bulunan işletmelerin büyük çoğunluğunun kendilerini iyileştirme, geliştirme gayreti içinde olduğu görüldü. İşletmelerin %91.9'u yasa gereği kurulan özel şirketlerden işyeri hekimi ve işyeri güvenliği hizmetleri alıyordu. Ancak ödemek durumunda oldukları ekstra maliyet ekonomik zorlukları daha da arttırıyordu. Az sayıda da olsa yasanın gerekliliklerinden haberdar olan ancak ekonomik sıkıntıları nedeniyle uygulayamayan işletmeler de vardı. Çalışmanın sonuçları Van OSB yönetimi ile paylaşıldı, Halk Sağlığı Anabilim Dalı olarak işbirliğine açık olduğumuz bir kez daha vurgulandı. Bu çalışmanın ışığında Van OSB'de çevre ve işçi sağlığı konularında eğitim ve yeni çalışmalar planlanmasına karar verildi.

Kaynaklar

1. Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu. Yayımlandığı R. Gazete: 15.4.2000. Sayı: 24021.
2. Bayülken Y, Kütükoğlu C. Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri, Teknoparklar, Oda Raporu. TMMOB Makina Mühendisleri Odası, Yayın No: MMO/584, 2012: 2-4.
3. Bilir N, Yıldız A.N. İş Sağlığı ve Güvenliği. Hacettepe Üniversitesi Yayınları 2014; 3:19-112.
4. Korkmaz F. İş Sağlığı ve Güvenliği/ İş Hukuku. Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Ders Notları Bölüm 12.
5. Güler Ç, Akın L. Halk Sağlığı Temel Bilgiler 2. Cilt. Hacettepe Üniversitesi Yayınları 2012: 1070.
6. Güllü A, Sarıkaya M. İş Hayatına Yeni Başlayacak Olan Gençlerin İş Sağlığı ve Güvenliği'ne Bakışı. İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi, Yıl 9, Sayı 43, Temmuz-Ağustos-Eylül 2009: 20-22.
7. Tozkoparan G, Taşoğlu J. İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamaları ile İlgili İşgörenlerin Tutumlarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt XXX, Sayı 1, 2011: 181-209.
8. Haftacı V, Soylu K. Çevresel Bilgilerin Muhasebesi ve Raporlanması. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2008; 1(15): 92-113.
9. Gökbunar A.R. İşletmelerin Çevrenin Korunmasında Sosyal Sorumluluğu. Ekoloji Çevre Dergisi, Ocak-Şubat-Mart 1995, sayı: 14 www.sanayi.gov.tr Erişim Tarihi: 10.10.2014.
10. Aymaz R. Isparta Antalya Burdur Üretim İşletmelerinin Çevre Konularına ve Çevre Muhasebesine Yaklaşımlarına İlişkin Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı 2009.
11. Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği, Yayımlandığı R. Gazete: Tarih: 16.12.2004, Sayı: 25672.
12. Alkış H, Taşpınar Y. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğinde Yeni Yaklaşımlar, Demir Çelik Sektörü Çalışanlarının İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Algısı: Konya Örneği. International Iron & Steel Symposium Kitabı, 02-04 April 2012, Karabük, Türkiye.
13. Karadağ G, Taşdemir S, Kılıç S.P, Kul S. İşçilerin İşyeri Memnuniyetinin ve Eğitim Gereksinimlerinin Belirlenmesi. TAF Preventive Medicine Bulletin 2012; 11: 699-706.